

**TREŚCI DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA UCZNIÓW
ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI
REALIZOWANE W ZESPOLE SZKOLNO- PRZEDSZKOLNYM
IM. JANA PAWŁA II W MĄKOSZYCACH**

**Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego:**

Z niepełnosprawnością:

- niesłyszący, słabosłyszący,
- niewidomi, słabowidzący,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z upośledzeniem umysłowym,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera
- niepełnosprawnościami sprzężonymi;

• Zagrożeni niedostosowaniem społecznym i niedostosowani społecznie. Uczniowie z opiniami oraz inni potrzebujący pomocy psychologiczno - pedagogicznej, w szczególności z uwagi na: szczególne uzdolnienia; specyficzne trudności w uczeniu się; zaburzenia komunikacji językowej; choroby przewlekłe; sytuację kryzysową lub traumatyczną; niepowodzenia edukacyjne; zaniedbania środowiskowe związane z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkole winno brać pod uwagę przede wszystkim specyfikę każdego ucznia. Rodzice dzieci ze „SPE” skupiając się na realizowaniu ich szczególnych potrzeb „tu i teraz”, zazwyczaj w mniejszym stopniu myślą o wyborach kierunku zawodowego czy predyspozycjach zawodowych swoich dzieci, dlatego w tej kwestii również rodzice wymagają wsparcia specjalistów i profesjonalnego doradztwa.

Cele działań pedagogicznych:

Rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów oraz zaplanowanie sposobów ich zaspokojenia (w szkole ponadpodstawowej podkreślono rolę doradztwa edukacyjno zawodowego).

- 1) Rozpoznawanie zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz zaplanowanie wsparcia pomagającego uczniowi w rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień.
- 2) Wielospecjalistyczna ocena funkcjonowania ucznia z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego i IPET.

Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery szkolnej

Szkołę w realizacji tego zadania może wspomagać Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, placówki doskonalenia nauczycieli, ale też inne podmioty.

Wczesne rozpoznanie możliwości psychofizycznych ucznia:

Doradztwo edukacyjno-zawodowe ukierunkowane na wczesne rozpoznanie i ocenę możliwości psychofizycznych młodego człowieka jest szczególnie ważne w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Kluczowym jest tu odpowiednie wykorzystanie potencjału uczniów, czyli w zależności od potrzeb – wyrównywanie deficytów, bądź rozwijanie ponadprzeciętnych zdolności, jak również kształtowanie odpowiednich relacji z otoczeniem (relacje z rówieśnikami, wspólnota ze społeczeństwem, poczucie przydatności), akceptacja siebie i poczucie własnej wartości. Ponadto istotne jest określenie ograniczeń zdrowotnych ucznia przy wyborze szkoły/zawodu lub poszukiwanie możliwości rozwoju ponadprzeciętnych zdolności. Warto podkreślić, że ostateczna decyzja dotycząca planowania przyszłości należy do ucznia i jego rodziców. Ponadto należy pamiętać, że w kwestiach medycznych i dotyczących przeciwwskazań do nauki i wykonywania zawodu kompetentni w orzecznictwie są wyłącznie tzw. lekarze medycyny pracy, a nie doradcy zawodowi.

Kształtowanie kompetencji kluczowych wśród uczniów - zadaniem współczesnej szkoły:

Kompetencje kluczowe są niezbędne uczniom do samorealizacji w dorosłym życiu, aktywności społecznej i uzyskania szans na rynku pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy. Zaangażowanie wszystkich nauczycieli ma ogromne znaczenie w realizacji zadań preorientacji zawodowej czy doradztwa edukacyjno zawodowego. Nauczyciel, dzięki codziennym kontaktom z uczniami zna ich zainteresowania, cechy osobowości, warunki rozwoju, efektywność procesów poznawczych. Ma wiedzę o środowisku ucznia i jego sytuacji rodzinnej. Zna także specjalne potrzeby edukacyjne ucznia.

Dlaczego wybór zawodu jest tak istotny szczególnie dla ucznia ze SPE?

Wybór zawodu to bardzo ważna decyzja w szczególności w odniesieniu do ucznia z niepełnosprawnością.

- Uczniowie z niepełnosprawnością mają zwykle, choć w różnym stopniu i zakresie, ograniczoną zdolność do pracy na skutek obniżenia sprawności funkcjonalnej organizmu, co oznacza, że może być im trudniej samodzielnie ocenić swoje możliwości zawodowe i szanse na rynku pracy.
- Podjęcie niewłaściwej lub przypadkowej decyzji zawodowej ma dla osób z niepełnosprawnością daleko poważniejsze konsekwencje niż dla pełnosprawnych (narażenie na zbędny wysiłek związany z uzyskaniem kwalifikacji zawodowych, który następnie nie owocuje możliwością podjęcia pracy może prowadzić do rezygnacji z dalszej rehabilitacji zawodowej i aktywności zawodowej).

Wybór właściwego zawodu dla ucznia ze SPE :

zgodnego z aspiracjami, możliwościami zdrowotnymi i intelektualnymi, zdobycie go przez różne formy edukacji lub kształcenia pozaszkolnego może być podstawą do rehabilitacji społecznej i zawodowej, do osiągnięcia zaradności, samowystarczalności, do pełnego wchodzenia w role społeczne i rodzinne. Wielu teoretyków rehabilitacji – właśnie adekwatnemu wykształceniu i zatrudnieniu przypisuje ogromną rolę w całym procesie rehabilitacji i integracji społecznej. To nie tylko zwiększona niezależność ekonomiczna, lecz także uczestnictwo w życiu społecznym, kontakty nie tylko zawodowe, poczucie przydatności i wspólnoty ze społeczeństwem.

Osoba z niepełnosprawnościami w ciągu swego życia narażona jest na różne zagrożenia. Jedne odnoszą się do ograniczeń związanych z niepełnosprawnością, inne do zaburzonych relacji z otoczeniem społecznym. Można powiedzieć, że osoba taka może przechodzić wiele kryzysów, począwszy od braku ufności, zwątpienia, wstydu, izolacji, stagnacji do poczucia niższości. Jednak te trudne doświadczenia, przy mądrym wsparciu innych, mogą powodować wzrost aktywności i dążenie do ich przezwyciężenia. Osoba z niepełnosprawnością może prowadzić aktywne życie, starać się osiągać sukcesy i realizować własne pragnienia. Należy przełamywać stereotypy w postrzeganiu niepełnosprawności, zorientowane na rejestrację ograniczeń i słabości, z góry pozbawiając osoby z deficytami szans samorealizacji – na podejście poszukujące dostępnych możliwości, które są w ich zasięgu.

Problemy z wyborem dalszej nauki mają zwłaszcza ci uczniowie, którzy z różnych powodów nie mogą, bądź nie chcą kontynuować nauki w liceach czy technikach, a jednocześnie nie potrafią znaleźć dla siebie oferty w szkołach typu zawodowego. Uczniowie ci wymagają szczególnej pomocy w zakresie poradnictwa szkolnego i zawodowego. Doradcy zawodowi w szkołach i poradniach psychologiczno pedagogicznych mają,

poprzez kontakty z rodzicami, nauczycielami oraz własny warsztat diagnostyczny (rozmowy, badania specjalistyczne, analizy), okazję rozpoznania potencjalnych możliwości każdego wymagającego porady i zgłaszającego się po nią ucznia.

Rolą doradcy jest:

towarzyszyć uczniom w dokonywaniu wyborów, służyć im radą i informacją, tworzyć mapę możliwości, określić warunki zdawania egzaminów, preferencje w przyjęciu do szkoły ponadpodstawowej, ale przede wszystkim ocenić czy zdołają kontynuować naukę w wybieranej szkole i ukończyć ją z pozytywnym wynikiem. Wspólny wybór, zaakceptowany przez ucznia i jego rodziców jest okazją do wytworzenia w uczniu gotowości do kontynuowania nauki. Ważną cechą doradzającego w tych relacjach jest jego elastyczność, tzn. sprawdzania różnych rozwiązań problemów dla każdego ucznia. Czasami doradca musi znaleźć odwagę na to, aby ogłędnie, ale wyraźnie przedstawić ograniczenia, jeżeli uczeń „kurczowo trzyma się” jakiegoś nierealnego marzenia.

Warto zwracać uwagę na właściwą, profesjonalną orientację i aktywizację zawodową jako działalność podporządkowaną procesowi poradnictwa zawodowego. Powinna obejmować wszystkie działania wychowawcze szkoły, rodziców i innych osób, grup oraz instytucji, mające na celu przygotowanie młodzieży do planowania kariery zawodowej, której ważnym elementem jest podejmowanie kolejnych decyzji wyboru szkoły i zawodu.

Ciągłość i elastyczność działań z zakresu orientacji zawodowej:

Szkoła ponadpodstawowa, w tym branżowa I i II stopnia (wcześniej zawodowa) czy technikum winna kontynuować i poszerzać działania w zakresie orientacji zawodowej, w celu właściwego przygotowania ucznia do prawidłowego funkcjonowania i adaptacji zawodowej na otwartym, bądź wspomaganym rynku pracy. Służą temu programy w ramach wyrównywania szans edukacyjnych, ale podstawą powinno być profesjonalne działanie na terenie szkoły ponadpodstawowej, która ma optymalne możliwości pełnej diagnozy ucznia, monitorowania jego postępów edukacyjnych, preferencji osobistych i analizy funkcjonowania zawodowego. Zmierzając do lepszego przygotowania młodzieży ze specjalnymi potrzebami do życia społecznego i zawodowego, w procesie edukacji należy uwzględnić potrzebę współpracy z pracodawcami. Z punktu widzenia efektywności doradztwa edukacyjno-zawodowego ważne wydaje się jego monitorowanie oraz badanie losów absolwentów danej szkoły.

Rekomendacje :

Ważna jest dostępność uczniów do doradztwa edukacyjno - zawodowego, szczególnie ucznia z niepełnosprawnością, który ma swoją specyfikę (zajęcia indywidualne i grupowe) i na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej.

- Dzięki kreowaniu nowych szans na rozwój zawodowy wszystkich uczniów lepiej zostanie wykorzystany ich potencjał, wiedza i umiejętności. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia współczesnego rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy, a także strategii uczenia się przez całe życie. Tylko systematyczna i stała praca doradców zawodowych/nauczycieli-doradców z uczniami, w tym ze SPE może prowadzić do tworzenia spójnego rynku pracy.

- Warto zwrócić uwagę, że nowe rozwiązania dotyczące systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego winny dostosowywać się do ucznia, a nie odwrotnie (cenne wydaje się tu zastosowanie ICF).
- Bardzo istotnym wydaje się szukanie rozwiązań systemowych dla uczniów z niepełnosprawnościami oraz aktywności zawodowej uczniów z niepełnosprawnościami.

Doradztwo zawodowe w kontekście pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi :

SPE- we wszystkich szkołach:

- W szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych oraz specjalnych realizują obowiązek szkolny uczniowie i orzeczeniami poradni psychologiczno-pedagogicznych o specjalnych potrzebach. Ich liczba stale wzrasta. Wymagają oni indywidualizacji wymagań, form i metod, środków dydaktycznych oraz organizacji i tempa pracy. Dla nich nauczyciele mają obowiązek dostosowywać wymagania edukacyjne.
- Jak działać, aby procesy edukacyjne dla tych uczniów były zorganizowane tak, by skutecznie wspierały uczenia i się? Jak przygotowywać do dalszego kształcenia zdobycia określonego zawodu? Jak doradzać rodzicom, by wybór ścieżki kształcenia zawodowego ich dzieci był adekwatny do możliwości dziecka i dawał mu „wolność” wyboru?
- Jaka jest rola wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, jakie kompetencje musi posiadać doradca zawodowy, aby pomóc uczniowi ze SPE i jego rodzicom we właściwej decyzji dotyczącej kariery zawodowej ucznia.

Kim są uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)?

- Uczniowie posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego: niesłyszący, niewidzący , Autyzm, w tym Zespół Aspergera, niepełnosprawność ruchowa, w tym afazja,

niepełnosprawność intelektualna w różnym stopniu, słabosłyszący, słabowidzący, niepełnosprawności sprzężone, zagrożenie niedostosowaniem społecznym

- Uczniowie posiadający inne orzeczenia lub opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej (w tym: uczniowie ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, chorzy przewlekle, wymagający nauczania indywidualnego, objęci wczesnym wspomaganie rozwoju lub rocznym obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym);
- uczniowie rozpoznani jako potrzebujący wsparcia psychologiczno-pedagogicznego (w tym: szczególnie uzdolnieni, oczekujący na diagnozę w poradni, ze wskazań losowych, po powrocie z zagranicy, na wniosek rodzica itd.)

Jak rozpoznać specjalne potrzeby edukacyjne ?

Konieczna jest analiza dokumentacji konkretnego ucznia (orzeczenia, opinii, dokumentacji lekarskiej itp.), rozmowa z rodzicami i obserwacja ucznia w środowisku szkolnym, rodzinnym, rówieśniczym. Nadrzędne z punktu widzenia nauczycieli będą potrzeby dotyczące organizowania procesów edukacyjnych w sposób sprzyjający uczeniu się, w tym przygotowanie do wyboru zawodu, dalszego kształcenia

Każdy uczeń (a szczególnie ten ze SPE) potrzebuje:

- nauczycieli specjalistów, którzy planują, realizują i oceniają proces edukacyjny zgodny z zasadami kształcenia specjalnego lub z formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- „mądrego” planu edukacji– (WOPFU i IPET itp.), opartego o rzetelną wiedzę na temat możliwości i obszarów rozwoju wymagających wsparcia u ucznia, motywującego ucznia do udziału w procesie uczenia się. Zapewniającego uczniowi poczucie bezpieczeństwa;
- środowiska sprzyjającego uczeniu się, życzliwej atmosfery;
- indywidualizacji wymagań, metod, doboru środków

dydaktycznych, oceniania osiągnięć oraz organizacji i tempa pracy;

- pełnej akceptacji niezależnie od jego wyglądu, pochodzenia, stanu intelektualnego lub innych niepełnosprawności, deficytów, statusu materialnego, itp

Celem Zespołu Szkolno – Przedszkolnego im. Jana Pawła II w Mąkoszycach jest :

kreowanie specjalistycznej placówki edukacyjnej, w której:

- a) najważniejszym jest uczeń, a hasło przewodnie brzmi: „Szkoła o smaku sukcesu dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych”,
- b) każdy uczeń, niezależnie od jego możliwości, jest ważny,
- c) każdy uczeń odnosi sukcesy,
- d) każdy uczeń zdobywa wiedzę bez porażek i stresu
- e) każdy uczeń jest przygotowany do funkcjonowania w środowisku lub podjęcia dalszego kształcenia zawodowego

Doradztwo Zawodowe Zespole Szkolno – Przedszkolnym w Mąkoszycach w kontekście uczniów ze SPE (na miarę możliwości ucznia) :

Doradztwo zawodowe ma na celu umożliwienie uczniowi:

- 1) zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do poznania samego siebie i własnych predyspozycji zawodowych;
- 2) poznanie zawodów i stanowisk pracy, rynku pracy oraz procesów na nim zachodzących i praw nim rządzących (na miarę możliwości ucznia);
- 3) właściwe przygotowanie się do roli pracownika, czyli zdobycie wiedzy i umiejętności związanych z poruszaniem się po rynku pracy (na miarę możliwości ucznia);
- 4) poznanie możliwości uzyskania kwalifikacji zawodowych

zgodnych z potrzebami rynku pracy i własnymi predyspozycjami zawodowymi (na miarę możliwości ucznia);

5) zaplanowanie własnej kariery edukacyjno– zawodowej (na miarę możliwości ucznia)

- Doradztwo edukacyjno-zawodowe w Zespole Szkolno – Przedszkolnym w Mąkoszycach realizowane jest przez wszystkich członków rady pedagogicznej, a w szczególności przez doradcę zawodowego , wychowawców, pedagoga specjalnego, psychologa, przy współpracy rodziców oraz placówek, instytucji i zakładów pracy, np. poradni psychologiczno– pedagogicznych, urzędów pracy, przedstawicieli organizacji zrzeszających pracodawców.

- Uczniowie zdobywają umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości wykonując zadania na poszczególnych lekcjach, zajęciach

- Podczas pracy z uczniami o SPE zawsze przygotowujemy ich do pracy zawodowej, do funkcjonowania w życiu dorosłym, w szerokim znaczeniu tego zagadnienia.

- Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkole jest realizowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy potrzeb uczniów za pośrednictwem wielu zróżnicowanych działań, np. zajęcia lekcyjne, zajęcia edukacyjne z doradcą zawodowym, warsztaty, wycieczki zawodoznawcze, spotkania z przedstawicielami zawodów, przedstawicielami szkół, absolwentami, praktyki, wolontariat

- Działania z zakresu doradztwa zawodowego mają na celu kształtować, na poziomie możliwości uczniów, odpowiednie postawy, (szacunku wobec tradycji i kultury, uczciwość, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawania, kreatywność, przedsiębiorczość, kulturę osobistą, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej) oraz uczyć podejmowania decyzji.

- Powyższe działania skutecznie przygotowują uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie, i, na miarę możliwości, do podjęcia pracy zawodowej lub przysposobienia do pracy.
- Każdy nauczyciel w ramach organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego powinien wspomagać uczniów w rozpoznawaniu mocnych i słabych stron, indywidualnego potencjału i zainteresowań, i uczyć umiejętności mądrych wyborów, opartych o możliwości psychofizyczne i zdrowotne

Doradztwo edukacyjno-zawodowe w Zespole Szkolno – Przedszkolnym w Mąkoszycach uwzględnia treści związane z:

- 1) diagnozowaniem własnych predyspozycji i preferencji zawodowych– zainteresowań, uzdolnień, mocnych i słabych stron, cech osobowości, ograniczeń zdrowotnych itp.;
- 2) konfrontowaniem własnych możliwości i osiągnięć z wymaganiami szkół i pracodawców;
- 3) planowaniem własnej kariery edukacyjno–zawodowej (na miarę możliwości ucznia);
- 4) analizą potrzeb rynku pracy i możliwości zatrudnienia na lokalnym, krajowym i międzynarodowym rynku pracy (na miarę możliwości ucznia);
- 5) radzeniem sobie w sytuacjach trudnych, związanych z aktywnością zawodową, np. poszukiwanie pierwszego zatrudnienia, bezrobocie, ograniczenia zdrowotne, zmiana zawodu (na miarę możliwości ucznia);
- 6) uzyskiwaniem podstawowych i dodatkowych kwalifikacji, również poza systemem oświatowym (na miarę możliwości ucznia)

Efekty Doradztwa Zawodowego dla uczniów o „SPE”:

- wspieranie uczniów w rozwijaniu kreatywności i twórczego myślenia, kształtowaniu umiejętności organizowania nauki i efektywnego przyswajania nowych wiadomości, rozpoznawaniu

swoich mocnych stron, a także pomoc w planowaniu dalszego rozwoju i wyborze ścieżki edukacyjno-zawodowej, zgodnie z własnymi predyspozycjami i możliwościami;

- pomoc uczniom w radzeniu sobie z czynnikami wewnętrznymi (niedojrzałość emocjonalna, skłonność do zachowań agresywnych, uległość, nadmierna wrażliwość na krytykę), jak i zewnętrznymi (grupa rówieśnicza, rodzina, środowisko społeczne), które poprzez niewłaściwy lub nieumiejętny wpływ mogą hamować ich rozwój i ograniczać posiadany potencjał.

Opracowała: Małgorzata Birecka
Szkolny Doradca Zawodowy